

formation of culture of vital creativity, personality is the support necessary for self-fulfilment of the socio-cultural level and psychological and emotional climate. It was noted that family and school have significant responsibility in terms of efficiency for development of personal culture vital creativity of each child.

Keywords: family, school, parents, teachers, value orientation, culture of vital creativity personality, active living position, formation of personality, spirituality, spiritual world of a person, vital activity, self-creation, self-realization, worldview.

Богданова Н. Г., соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Семья и школа как факторы формирования культуры жизнестворчества личности

Обосновано влияние семьи и школы на формирование жизнестворческих потенций личности, а также их неразрывную взаимосвязь с её внутренним миром. Подчеркнуто, что семья и школа имеют фундаментальное мировоззренческо-ценностное и воспитательное значение в формировании личности человека, то есть, это те ячейки, где человек приобретает первичный опыт жизнестворчества. Доказано, что основным заданием этих факторов формирования культуры жизнестворчества личности, является обеспечение необходимого для самореализации личности социокультурного уровня и психолого-эмоционального климата. Отмечено, что семья и школа несут значительную ответственность с точки зрения эффективности формирования личностной культуры жизнестворчества каждого ребёнка.

Ключевые слова: семья, школа, родители, педагоги, ценностные ориентации, культура жизнестворчества личности, активная жизненная позиция, формирование личности, духовность, духовный мир человека, жизнестворчество, самосоздание, самореализация, мировоззрение.

* * *

УДК 101.8

Войдило Я.,
здобувач, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
gileya.org.ua@gmail.com

ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА ІНЖЕНЕРНИХ КАДРІВ: ПОТРЕБА ТА СУПЕРЕЧНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Аналізується місце та роль гуманітарної освіти у підготовці та вихованні сучасних інженерних кадрів; підкреслюється, що інженерна діяльність є не тільки робота з машинами, скільки робота з людьми; для цього майбутній інженер має освоїти комплекс філософських, психологічних, соціологічних та культурологічних дисциплін, які б сформували в ньому здатність розуміти людину, вміти ефективно впливати на неї, виховувати в контексті прогресивних суспільних ідеалів; аналізуючи суперечності викладання гуманітарних предметів в системі підготовки інженерних кадрів, автор пропонує заходи щодо модернізації викладання комплексу гуманітарних дисциплін, наповнити їх реальним життєвим змістом.

Ключові слова: людина, освіта, інженерна освіта, гуманітарна освіта, навчання, виховання особистості.

Сучасна інженерна діяльність характеризується не тільки ускладненням інженерних об'єктів, але і змінами в її структурі та в завданнях, які вирішуються. Інженерні кадри беруть участь у створенні не тільки технічних, але й організаційних, економічних, екологічних і навіть соціальних систем. Інженер постає як організатор колективу, його вихователь, як громадянин, який переймається інтересами народу і держави, приймає участь у всіх соціальних процесах. Інженерна діяльність все більше набуває характеру соціально-інженерної і вимагає звернення до цілого комплексу соціальних, гуманітарних, природничих і технічних дисциплін. Соціально-технологічна революція, яка акцентує увагу на людській діяльності, її соціальних і психологічних аспектах, диктує розширення культурного розвитку інженера, подолання вузької спеціалізації інженерної освіти і технократичних установок [1, с. 45]. Останнє вимагає інтенсифікації, модернізації підготовки інженерних кадрів, посилення в ній гуманітарної складової, диктує необхідність суттєвого перегляду методів і засобів подання гуманітарних знань

у ВНЗ, побудови єдиного, логічно послідовного плану гуманітарної підготовки [2].

Сенс гуманітарної парадигми освіти – в органічному поєднанні професійного навчання та освіти, становлення людини як професіонала і як особистості, громадянина. Адаже освіта є розвиток особистості, а навчання є засіб досягнення цієї мети. Якщо ж професійне навчання перетворюється на самоціль, то ми отримуємо підміну мети засобом, що і втілюється в технократичної і командно-адміністративній системі освіти. На практиці неузгодженість мети і засобів призводить до того, що у вищій технічній школі спеціальні, технічні дисципліни всупереч навіть писаним законам перетворюються на головні з доданням їм режиму найбільшого сприяння, а по відношенню до соціально-гуманітарних проводиться майже незамаскована дискримінація. В результаті діалектична єдність професійного та загальнокультурного деформується в бік технократизму і стратегічна мета освіти – розвиток особистості – підміняється найближчою, хоча і прагматичною метою – навчання професії. Такі реалії, але якщо врахувати, що педагогіка зобов'язана не тільки фіксувати суще, але і формувати образ належної освіти, то неминуча зміна парадигм. Суть цієї переорієнтації зводиться до наступного: від людини як об'єкта освіти (пасивного приймача інформації) перейти до людини-суб'єкту освіти, здатного до самоосвіти [3, с. 88].

Як зазначає Н. Г. Ничкало: «У сучасних умовах необхідно розробляти життєво перспективні моделі з урахуванням того, що система технічної і професійної освіти і підготовки має не тільки готувати людей до трудової діяльності в інформаційному суспільстві, а й виховувати відповідальних громадян, які свідомо ставляться до проблеми цілісності навколишнього середовища та піднесення добробуту своїх співвітчизників» [4, с. 36].

У реальній педагогічній практиці гуманізація освіти, зазвичай, підміняється гуманітаризацією, що власне зводить нанівець необхідність зміни освітньої парадигми. Між тим, гуманітаризація – засіб гуманізації, який використовується для того, щоб доповнити природно-технічну культуру гуманітарною. Стратегічною ж метою освіти є її гуманізація. Гуманітаризація освіти є поворот до гуманітарної проблематики, до гуманітарної культури, і не тільки за допомогою читання обов'язкових або факультативних гуманітарних предметів, але і за рахунок використання гуманітарного пласта в загальнонаукових і загально-технічних дисциплінах. Це необхідно для того, щоб між природно-технічною та соціально-гуманітарною частинами інженерної освіти зберігався баланс [3, с. 89].

Гуманітарно-гуманістичні засади інженерної діяльності стають дедалі більш очевидними. Це підвищує розуміння ролі та значення гуманітарних знань у професійній підготовці інженерних кадрів. Введення загальнокультурних компонентів у зміст освіти, надання соціально-гуманітарних знань сприяє гармонійному розвитку й соціальній зрілості людини, змінює соціокультурну поведінку сучасного фахівця-технократа та надає йому можливість ефективно вирішувати соціальні завдання незалежно від їх типу й рівня. Безумовно, гуманітаризація інженерної освіти є синтезом загальнонаукових і загально технічних дисциплін з культурою епохи, поєднання спеціальних знань із світом людських цінностей, взаємопроникненням знань про

природу зі знаннями про людину і сенс її буття. Інакше кажучи, гуманітаризація вищої освіти – це олюднення загальнонаукових і загальнотехнічних дисциплін. Але гуманітаризація – не мета, а засіб. Ясно, що освітній процес у технічному університеті повинен блокувати технократичні установки, а не стимулювати їх. Проте на практиці часто усе навпаки, оскільки гуманітаризація навчання швидше залишається побажанням, ніж реальністю [5, с. 73].

З урахуванням цього, професійно–гуманітарна підготовка в технічному університеті повинна бути спрямована на розвиток у студентів соціально–особистісних компетенцій базуючись на: а) оновленні змісту соціально–гуманітарних дисциплін з урахуванням сучасних вимог до майбутньої професійної діяльності студентів і структури формованих у них компетенцій; б) діяльнісному освоєнні студентами змісту освіти через активні форми й методи навчання, проблемні, проектно–дослідницькі методики, блочно–модульну систему навчання на основі комплексного навчально–методичного й інформаційного забезпечення навчального процесу; в) розширенні обсягу керованої самостійної роботи студентів, що забезпечена відповідним методичним та інформаційним супроводженням [6, с. 118].

Соціологічні дослідження, які проводилися в технічних ВНЗ, свідчать, що більшість студентів, як правило, бажає вивчати гуманітарні науки, але на практиці ці заняття часто не викликають ані стійкого інтересу, ані усвідомлення користі витрачених зусиль. Приділяти гуманітарним дисциплінам менше уваги в порівнянні зі спеціальними студентів спонукає нерозуміння їх зв'язку з майбутньою професією та життям. Як зазначає М. О. Агапова, посилаючись на дані соціологічних досліджень, тільки третина опитаних студентів висловила впевненість, що гуманітарні знання їм швидше за все знадобляться, в тому числі й у професійній діяльності. Більшість студентів вважає, що ці знання потрібні переважно для задоволення духовних запитів людини та формування загального розуміння життя. Кожен десятий не бачить у них необхідності [7, с. 58].

Така картина спостерігається через те, що до цього часу зберігається абстрактно–просвітницький характер викладання гуманітарних наук. У цілому воно, як і раніше, націлене на формування певного розуміння дійсності, хоча нині завдання полягає у виробленні навичок практичного застосування гуманітарних і соціальних знань у певних життєвих і професійних ситуаціях [8, с. 46].

В якості гуманітарної складової студенти інженерних спеціальностей вивчають історію, педагогіку, психологію, культурологію, філософію, соціологію, політологію, етику, естетику тощо. Магістри та аспіранти вивчають філософію науки і техніки. Базою гуманітарної складової в інженерній освіті є філософія – це так зване «критичне мислення», яке веде свій початок від Сократа. І якщо вища технічна освіта дає студентам математичне, фізичне, технічне мислення, то філософія дає критичне мислення, яке дозволяє до всього ставитися об'єктивно, мати на всі процеси, що відбуваються в суспільстві, науці, техніці, природі свою особисту точку зору [9].

Нажаль сьогодні викладання філософії в технічному вузі зведено за різних обставин до критичного мінімуму. Ігнорування специфіки філософського і науково–інженерного мислення призводить до абсурду. Крім

того, як визначають науковці–викладачі, «В процесі викладання філософії в технічному вузі стикаєшся з тим, що для науково–технічної аудиторії характерне позитивістське ставлення до філософії та до всього обсягу гуманітарних знань в цілому. Наука в цьому випадку розглядається як абсолютна фундаментальна цінність, незалежна від соціокультурного контексту; як головний стрижень технічного та технологічного процвітання сучасного суспільства, основний контекст духовного життя суспільства. Філософія позбавляється світоглядної функції, перетворюється на «служницю науки». В кращому випадку філософія розглядається як артефакт культури, а в гіршому – всього лише як «навчальне навантаження» [10, с. 82]. Студентам, магістрантам і аспірантам дуже важливе розуміння взаємини науки і філософії. Філософія техніки, розглядаючи техніку як соціальний феномен, дозволяє враховувати позатехнічні умови, і не тільки тверезо оцінити сьогоdnішній рівень технічного прогресу, але і робити його людський вимір, визначити тенденції та перспективи розвитку техніки, вибирати оптимальні варіанти цього розвитку. Такий підхід до аналізу науково–технічного прогресу, який сприймає основні тенденції цього прогресу і екстраполює їх в майбутнє, дає можливість раціонального управління науково–технічним прогресом і передбачення його економічних, соціальних, політичних, духовних негативних і позитивних наслідків [11].

Для постнекласичної (сучасної) науки, постнекласичної раціональності, дуже важливий суб'єкт дослідження, його культурний рівень, його не тільки професійні, а й соціально–психологічні, світоглядні установки, оскільки контекст питання і здатність розуміння суб'єкта визначають відповідь, яку хоче отримати дослідник в тій чи іншій сфері наукової діяльності. Саме в цьому сенсі в філософії науки вважається, що постнекласична, сучасна наука гуманітаризується і гуманізується. Гуманітаризація означає потребу природничо–наукових і технічних напрямів науки в компетентних кадрах, що врешті–решт досягається освоєнням обсягу знань світоглядних дисциплін. Гуманізація сучасної науки означає, головною в науковому процесі ставиться конкретна особистість у всієї її своєрідності і суперечливості, потужності інтелектуального потенціалу і людських якостей. У широкому сенсі постнекласична наука і нове філософсько–світоглядне її осмислення включають в себе проблеми взаємини гуманітарних і науково–технічних проблем, філософії та науки, «природи – техніки – людини», соціосфери – техносфери – антропосферою [10, с. 83].

Інший аспект зростання ролі і значення філософії в сучасному, сциєнтистськo і технократично орієнтованому світі, – це необхідність оцінки результатів діяльності НТР, її подальших перспектив, впливу на природу і на всі сфери життя суспільства і людини. Вивчення етики науки, етики інженерної діяльності, біоетики, екологічної етики і т.д. дозволяє зрозуміти конкретні аспекти з'єднання гуманітарного та професійного векторів розвитку сучасної науки.

Ще однією важливою для майбутнього інженера дисципліною з соціально–гуманітарного циклу є соціологія. Соціологічні знання дозволяють визначити систему взаємодії соціальних суб'єктів та їх місце в конкретному співтоваристві, перспективи соціальних змін і впливу останніх на формування певного типу особистості та багато іншого, що стосується життя кожної

людини. Майбутній інженер формується як професіонал і особистість лише в певних соціальних реаліях. Без урахування соціокультурних закономірностей суспільного розвитку, структурних і культурних ресурсів і обмежень в конкретному суспільстві неможливо вибудувати «лінію життя». І тому курс соціології в технічному вузі повинен відображати реальний статус і специфічні проблеми, як інженерної діяльності, так і самого інженера як об'єкта і суб'єкта соціальних відносин. Таким чином, курс соціології для інженерів повинен мати конкретну спрямованість. В нього повинні бути включені в достатній кількості і економічна соціологія, і соціологія праці, і соціологія управління. Складності викладання соціології будуть полягати не стільки в тому, що на дисципліну виділяється невідповідно мало навчальних годин, скільки в тому, як структурно вибудувати новий «старий» курс [12, с. 10].

Одним із найважливіших компонентів загальнокультурної та загально гуманітарної підготовки студентів інженерних спеціальностей, з огляду на зміну їх професійних функцій, стає психолого-педагогічна підготовка. Сьогодні педагогічні знання потрібні не тільки кваліфікованим педагогам, але й інженерам, керівникам, службовцям та працівникам ряду інших професійних галузей, які у своїй діяльності мають періодично виступати в ролі педагога [7, с. 58]. Необхідність надання педагогічних знань майбутнім інженерам вже не викликає суперечок, але в питаннях визначення обсягу та форм, а головне, формуванні науково-обґрунтованого змісту педагогічної підготовки інженерів існує цілий ряд проблем, наприклад протиріччя між невеликим обсягом навчальних годин, відведених на педагогічні дисципліни в навчальному плані підготовки інженерів, необґрунтованим, з точки зору майбутньої професійної придатності, змістом цих дисциплін та підвищенням ролі педагогічних знань у сучасній професійній діяльності інженерів.

Структурування гуманітарних знань полягає в тому, що окремі їх елементи, відповідно до навчальних цілей професійної підготовки, виконують на різних етапах або виключно розвивальні функції, або освітні. Такий поділ знань дещо умовний, оскільки знання, що засвоюються студентами виконують і розвивальну функцію. Але вважається, що специфіка структурування навчального матеріалу з гуманітарних дисциплін відображається у перевазі розвивального компоненту (розвивальне структурування) над освітнім, оскільки розвиток інтелектуальної, особистісної сфери є підґрунтям, з одного боку, для успішного засвоєння наступних соціальних і психолого-педагогічних знань, а з іншого, для успішного здійснення професійної діяльності майбутнім інженером. Специфічність структурування змісту гуманітарної підготовки у бік розвивального компонента може впливати на формування творчого професійного потенціалу майбутнього інженера [6, с. 122].

Серйозним недоліком гуманітарної освіти в сучасних умовах є відсутність предметно-тематичної сконцентрованості. Діючі зараз початкові програми орієнтовані на так звану «оглядовість». Передбачається, що студент повинен знати «основи», але при тій кількості годин, що відводяться на вивчення відповідних предметів, знати ці предмети практично неможливо навіть на рівні основ. Внаслідок цього навчальний матеріал із гуманітарних дисциплін не засвоюється системно, бо немає глибини розуміння. У кращому випадку студенти

засвоюють набір розрізнених фактів, більш придатних для «вікторин», ніж для реального життя та професійної діяльності [13, с. 14].

Проведений аналіз стану гуманітарної підготовки студентів інженерних спеціальностей дає усі підстави стверджувати, що сьогодні назріла необхідність створення програми гуманітарної освіти для технічного ВНЗ, основаної не на абстрактному уявленні про «деякий обов'язковий мінімум знань», а націленої на формування розуміння ролі цих знань для майбутньої професійної діяльності та навичок практичного застосування гуманітарних і соціальних знань в певних професійних та життєвих ситуаціях, що сприятиме посиленню мотиваційного фактору вивчення гуманітарних дисциплін [2].

Очевидним стає той факт, що інженер-професіонал, який досягає високих кінцевих результатів у своїй трудовій діяльності – це, в першу чергу, креативна особистість. Тому інженерна та науково-технічна діяльність, а, отже, і підготовка фахівців з вищою технічною освітою, нерозривно пов'язана з творчістю. Перехід до інноваційної інженерної освіти являє собою процес цілеспрямованої підготовки фахівців до інноваційної інженерної діяльності шляхом формування системи професійних знань, умінь, навичок і розвиненого творчого потенціалу, креативності та професійно значущих якостей особистості. Цей процес характерний для вітчизняної вищої школи і для вищої школи розвинених країн Заходу. Оскільки ядром інноваційної інженерної діяльності є ефективний творчий процес, орієнтований на створення затребуваною ринком конкурентоспроможної продукції, все більшого значення набуває розвиток креативності майбутніх інженерів, як їх здатності до цієї творчості [14, с. 289].

Тому розвиток вищої інженерної освіти в Україні передбачає поступовий перехід від репродуктивної авторитарної освіти до освіти інноваційного, гуманітарного типу. Реалізація таких напрямів можлива шляхом введення нових підходів до планування, організації та проведення навчального процесу. Гостро постає питання про перегляд прагматичного ставлення до проблеми виховання. Необхідно орієнтувати вищу технічну освіту в сторону творчої особистості, необхідно розвивати, підтримувати і розширювати потенціал гуманітарної підготовки у технічних навчальних закладах України [9].

Ця тема піднімається в статті акад. В. Андрущенко. Автор вказує на те, що в сфері гуманітарного пізнання історія українського етносу і навіть всевітня історія залишаються за гранню навчального процесу. Також він відзначає, що знайомство з системою і програмою викладання гуманітарних дисциплін в українських університетах знаходиться на дуже низькому рівні. Тому він пропонує організувати окремий гуманітарно-виховний відділ, що безумовно підніме рівень гуманітарної підготовки випускників [15].

Незважаючи на все вищевикладене, треба зазначити, що останнім часом гуманітаризація технічної освіти не збільшується, а навпаки зменшується. Негативну роль зіграв в цьому наказ Міністерства освіти «Про організацію вивчення гуманітарних наук за вибором студента». Зрозуміло, що такий наказ має плачевні результати для гуманітарної складової інженерно-технічної освіти. Це край негативно впливає на головне завдання вищої

освіти: формування творчої, духовної особистості, яка усвідомлено повинна вирішувати проблеми сучасності, або хоча б правильно і об'єктивно їх оцінювати [9].

Як вже було визначено раніше, гуманітаризація інженерної освіти – не механічне збільшення гуманітарних предметів, а підгрунття гуманізації, тобто повернення до людини, гуманізація здійснюється не тільки під час безпосередньо освітньої діяльності. Все культурно–освітнє середовище вищого навчального закладу повинно бути спрямоване на виконання зазначеної вище мети. Оскільки культурно–освітнє середовище ВНЗ, що розвивається як цілісність включає три взаємопов'язані компоненти: освітній, мовний і міжособистісний, відповідно й гуманітарна складова освітнього процесу повинна визначатися не тільки безпосередньо введеним тих чи інших гуманітарних дисциплін, а зміною культурно–освітнього середовища на гуманізоване. Як визначають дослідники Н. С. Немцева та Е. М. Немцев Освітній компонент містить чотири основні структури: ціннісно–цільову, інформаційно–знаннєву, технологічну та результативну. Ці структури визначають свободу вибору між кожним студентом на шляху здобуття освіти. Другий компонент – мовний, відбиває способи становлення мовної культури суб'єктів освітнього процесу. Третій компонент – міжособистісний, характеризує ціннісно–смыслову поліфонію міжособистісних зв'язків і стосунків, суб'єктну взаємодію в середовищі ВНЗ. Але вони також визнають, що необхідно зробити акцент на культурному аспекті досліджуваного середовища і вбачають формування досвіду міжособистісної ділової взаємодії і також досвіду професійно–творчої діяльності, які в єдності відіграють провідну роль у становленні студента як майбутнього інженера. Ця позиція вимагає включити до компонентного складу середовища професійно–творчий і комунікативний компоненти [16, с. 32]. Це перш за все можливо здійснити під час певних виховних заходів, із залученням, наприклад, музеїв, бібліотек, спільних культурних та культурно–просвітницьких заходів. Цей потужний потенціал гуманітарної складової освіти нажалі практично зовсім не використовується у технічних вишах.

Учні вищих навчальних закладів не розуміють дійсну значимість загальних гуманітарних і соціально–економічних дисциплін. Однією з можливих причин цього є відсутність у студентів базової зацікавленості в тій чи іншій дисципліні. Адже свідомо обираючи базу свого навчання технічний ВНЗ, абітурієнти орієнтуються на свої здібності в вузько профільних дисциплінах, тим самим не приділяючи належної уваги гуманітарним напрямкам. Таким чином, очевидно, що формування структури інформаційно–насиченого аспекту забезпечення знаннями студентів по предмету і навичок більш ефективного його розуміння необхідно починати з адаптації робочих програм, орієнтуючись на специфіку того чи іншого технічного навчального закладу; стимулювання інтересу у студентів до досліджуваних ними гуманітарних дисциплін; організації плідної роботи на практичних заняттях; вихованні певних умінь і навичок, які дозволили б їм надалі не тільки навчитися працювати з джерелами літератури, а й вдумливо, цілеспрямовано вибирати необхідний матеріал, адаптувавши його для майбутнього заняття; прищепленні у студентів уміння уважно сприймати і обробляти отриману протягом заняття інформацію [17, с. 64].

Таким чином, сукупність знань, набутих людством, є важливою складовою підгрунття виробництва та засвоєння культури. У процесі набуття знань спостерігається синтез почуттєвого і раціонального, інтуїтивного й усвідомлюваного, предметного і соціального, наукового і позанаукового пізнання. Крім того, засобами осягнення сущого є соціальна оцінка, інтерпретація, встановлення значення, розуміння та переживання. Внаслідок таких процесів формуються співвідносні, порівняльні та значеннєві репрезентації, а також досягається те, що М. Бахтін називав «глибиною проникнення». Осягаючи суспільне життя, людина набуває живого знання, що призводить до взаємопроникнення суб'єкта й об'єкта пізнання. Суб'єкт живого знання завжди прагне посісти гуманістичну позицію, поділяючи тривогу за долі народів та індивідів. Без одержання живого знання важко зрозуміти проблеми людини та її місце у суспільстві. Статус інженера як керівника виробничих процесів, базується на його професіоналізмі і соціальності, знанню людей і життя, поєднаних у єдине ціле. Останнє потребує оптимального поєднання професійно–технічної і гуманітарної підготовки майбутніх інженерних кадрів.

Список використаних джерел

1. Бобіна О. Теорія та практика гуманітаризації вищої технічної освіти: новий етап і нові проблеми // Вища освіта України. – 2006. – №2. – С.45.
2. Лещенко О. П. Формування загальної культури інженерних кадрів у процесі гуманітарної підготовки студентів технічних ВНЗ / О. П. Лещенко // [Електронний документ] Образовательный процесс: взгляд изнутри: Матер. IV Междунар. науч.–практ. конф. (29–30 ноября 2010 года). – Режим доступа: www.confcontact.com/20102911/3_lesh.htm
3. Шубин В. И. Инженерное образование: поиски гуманитарной реконструкции и новой образовательной парадигмы / В. И. Шубин, Ф. Е. Пашков // Культура. Техника. Образование. Учеб. пособие для техн. ун–в. – Днепропетровск, 1999. – С.88.
4. Ничкало Н. Г. Теоретико–методологічні проблеми і перспективи розвитку досліджень з неперервної професійної освіти / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць: У 2 ч. – К., 2001. – Ч.1. – С.36.
5. Володарська–Зола Л. Методологічні проблеми гуманітаризації інженерної освіти / Л. Володарська–Зола // Педагогіка: Наукові праці. відповід. за випуск Р. О. Гришкова. – Миколаїв: Видавничий відділ МФ НаУКМА, 2000. – Т. VII. – С.73.
6. Серьожникова Р. К. Аналіз тенденцій професійно–гуманітарної підготовки майбутнього інженера у зарубіжному досвіді / Р. К. Серьожникова // Наук. праці Донецького нац. техн. ун–ту. – Сер.: педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк, ДонНТУ, 2010. – Вип.8. – С.118.
7. Агапова М. О. Напрямки удосконалення педагогічної підготовки студентів інженерних спеціальностей / М. О. Агапова, О. О. Мельниченко // Проблеми інженерно–педагогічної освіти: зб. наук. пр. / Укр. інж.–пед. акад. – Х., 2009. – Вип.24–25. – С.58.
8. Ветров Ю. Гуманізація і гуманітаризація інженерного образования / Ю. Ветров, А. Ивашкин // Высшее образование в России. – 2006. – №1. – С.46.
9. Ганза А. И. Роль гуманитарной составляющей в подготовке инженерно–технических кадров / А. И. Ганза // [Електронний документ] Донецький нац. техн. ун–т: Інженерна освіта у розвитку сучасного суспільства. – 2011. – С.434–436. – Режим доступу: ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1959
10. Семенова Т. Н. Роль философии в подготовке инженерных кадров XXI века / Т. Н. Семенова // Сб. науч. трудов SWorld. Матер. междунар. науч.–практ. конф. «Современные направления теоретических и прикладных исследований «2012». – Одесса: КУПРИЕНКО, 2012. – Вып.1. – Т.25. – С.82.
11. Никитин Л. Н. Роль философии техники в деятельности инженера / Л. Н. Никитин, П. А. Коваль // [Електронний документ] Научная индустрия европейского континента: Зб. наук. праць: Філософія. – 2008. – Режим доступу: www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Philosophia/37371.doc.htm

12. Акимова И. А. Социокультурные аспекты инженерного образования / И. А. Акимова // Современные образовательные технологии и их использование в системе гуманитарной подготовки инженеров: Матер. II Всероссийской науч.-метод. конф.; Москва, 2–3 декабря 2010 г. – М.: МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2010. – С. 10.

13. Сорокин Г. Педагогические особенности гуманитаризации технического образования в вузе / Г. Сорокин // Alma mater. – 2008. – №1. – С. 14.

14. Вергелес Е. В. Психолого–педагогические особенности формирования креативности как фактора успешной инженерной деятельности / Е. В. Вергелес // Вестник НТУ «ХПИ»: Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно–технічної еліти. – 2011. – №29. – С. 289.

15. Андрущенко В. Умови та напрям інноваційного розвитку освіти / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2009. – №3. – С. 6.

16. Немцева Н. С. Компонентні та функціональні засади процесу професійно–особистісного становлення майбутніх інженерів у культурно–освітньому середовищі / Н. С. Немцева, Е. М. Немцев // Філософсько–педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: Матер. міжвузівської наук.–практ. конф. (14 березня 2013 рік) – Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2013. – С. 32.

17. Матюхин П. В. Одна из эффективных форм проведения практических занятий по общим гуманитарным и социально–экономическим дисциплинам в техническом вузе / П. В. Матюхин, В. Я. Дуганов, Т. В. Серегина // Успехи современного естествознания. – 2007. – №2. – С. 64.

References

1. Bobina O. Teorija ta praktyka gumanitaryzacji' vyshhoi' tehnicnoi' osvity: novyj etap i novi problemy // Vyssha osvita Ukraini'ny. – 2006. – №2. – S. 45.

2. Leshchenko O. P. Formuvannya zagal'noi' kul'tury inzhenernyh kadrov u procesi gumanitarnoi' pidgotovky studentiv tehnicnyh VNZ / O. P. Leshchenko // [Elektronnyj dokument] Obrazovatel'nyj process: vzgljad iznutri: Mater. IV Mezhdunar. nauch.–prakt. conf. (29–30 nojabrja 2010 goda). – Rezhym dostupu: www.confcontact.com/20102911/3_lesh.htm

3. Shubin V. I. Inzhenernoe obrazovanie: poiski gumanitarnoj rekonstrukcii i novoj obrazovatel'noj paradigmy / V. I. Shubin, F. E. Pashkov // Kul'tura. Tehnika. Obrazovanie. Ucheb. posobie dlja tehn. un.–v. – Dnepropetrovsk, 1999. – S. 88.

4. Nychkalo N. G. Teoretyko–metodologichni problemy i perspektivy rozvytku doslidzhen' z nepererвної' profesijnoi' osvity / N. G. Nychkalo // Nepererivna profesijna osvita: teorija i praktyka: Zbirnyk naukovykh prac': U 2 ch. – K., 2001. – Ch. 1. – S. 36.

5. Volodars'ka–Zola L. Metodologichni problemy gumanitaryzacji' inzhenernoi' osvity / L. Volodars'ka–Zola // Pedagogika: Naukovi prac'i. vidpovid. za vypusk R. O. Gryshkova. – Mykolaj'v: Vydavnychyj viddil MF NaUKMA, 2000. – T. VII. – S. 73.

6. Ser'ozhnykova R. K. Analiz tendencij profesijnogo–gumanitarnoi' pidgotovky majbutn'ogo inzhenera u zarubizhnomu dosvidi / R. K. Ser'ozhnykova // Nauk. prac'i Donec'kogo nac. tehn. un.–tu. – Ser.: pedagogika, psihologija i sociologija. – Donec'k, DonNTU, 2010. – Vyp. 8. – S. 118.

7. Agapova M. O. Naprjamky udoskonalennja pedagogichnoi' pidgotovky studentiv inzhenernyh special'nostej / M. O. Agapova, O. O. Mel'nychenko // Problemy inzhenerno–pedagogichnoi' osvity: zb. nauk. pr. / Ukr. inzh.–ped. akad. – H., 2009. – Vyp. 24–25. – S. 58. 8. Vetrov Ju. Gumanizacija i gumanitarizacija inzhenerno obrazovanija / Ju. Vetrov, A. Ivashkin // Vyshee obrazovanie v Rossii. – 2006. – №1. – S. 46.

9. Ganza A. I. Rol' gumanitarnoj sostavljajushhej v podgotovke inzhenerno–tehnicnyh kadrov / A. I. Ganza // [Elektronnyj dokument] Donec'kyj nac. tehn. un.–t: Inzhenerna osvita u rozvytku suchasnoho suspil'stva. – 2011. – S. 434–436. – Rezhym dostupu: ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/195910. Semenova T. N. Rol' filosofii v podgotovke inzhenernyh kadrov XXI veka / T. N. Semenova // Sb. nauch. trudov SWorld. Mater. mezhdunar. nauch.–prakt. conf. «Sovremennye napravlenija teoreticheskijh i prikladnyh issledovanij «2012». – Odessa: KUPRIENKO, 2012. – Vyp. 1. – T. 25. – S. 82.

11. Nikitin L. N. Rol' filosofii tehniky i dejatel'nosti inzhenera / L. N. Nikitin, P. A. Koval' // [Elektronnyj dokument] Nauchnaja izdristija evropejskogo kontinenta: Zb. nauk. prac': Filosofija. – 2008. – Rezhym dostupu: www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Philosophia/37371.doc.htm

12. Акимова И. А. Sociokul'turnye aspekty inzhenerno obrazovanija / I. A. Akimova // Sovremennye obrazovatel'nye tehnologii i ih ispol'zovanie v sisteme gumanitarnoj podgotovki inzhenerov: Mater. II Vserossijskoj nauch.–metod. conf.; Moskva, 2–3 dekabrja 2010 g. – M.: MGTU im. N. Je. Bauman, 2010. – S. 10.

13. Sorokin G. Pedagogicheskie osobennosti gumanitarizacii tehniceskogo obrazovanija v vuze / G. Sorokin // Alma mater. – 2008. – №1. – S. 14.

14. Vergeles E. V. Psihologo–pedagogicheskie osobennosti formirovanija kreativnosti kak faktora uspeshnoj inzhenernoj dejatel'nosti / E. V. Vergelis // Vestnik NTU «HPI»: Problemy ta perspektivy formuvannya nacional'noi' gumanitarno–tehnicnoi' elity. – 2011. – №29. – S. 289.

15. Andrushhenko V. Umovy ta naprjam innovacijnoho rozvytku osvity / V. Andrushhenko // Vyssha osvita Ukraini'ny. – 2009. – №3. – S. 6.

16. Njemceva N. S. Komponentni ta funkcional'ni zasady procesu profesijnogo–osobystisnogo stanovlennja majbutnih inzheneriv u kul'turno–osvitn'omu seredovyshhi / N. S. Njemceva, E. M. Njemcev // Filozofs'ko–pedagogichni aspekty formuvannya svidomosti tehnicnoi' inteligenciji: Mater. mizhvuziv's'koi' nauk.–prakt. conf. (14 bereznja 2013 rik) – Krasnoarmijs'k, KII DonNTU, 2013. – S. 32.

17. Matjuhin P. V. Odnaz iz jeffektivnyh form provedenija prakticheskijh zanjatij po obshhim gumanitarnym i social'no–jekonomicheskim disciplinam v tehniceskom vuze / P. V. Matjuhin, V. Ja. Duganov, T. V. SerEGINA // Uspехи современного естествознания. – 2007. – №2. – S. 64.

Vojdylo Ya., competitor, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Humanitarian training engineers: the need for implementation and contradictions

Analyzes the place and role of arts education in the training and education of modern engineering personnel; It stresses that the engineering activities is not so much to work with machines, how to work with people; for this future engineer must master the complex philosophical, psychological, sociological and cultural disciplines, that would form in it the ability to understand the person, to be able to effectively influence it, to bring up in the context of progressive social ideals; analyzing the contradictions of teaching the humanities in the training of engineers, the author proposes measures to modernize the teaching of the humanities complex, fill them with real–life content.

Keywords: man, education, engineering education, arts education, training of the individual.

Войдыло Я., соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Гуманитарная подготовка инженерных кадров: потребность и противоречия реализации

Анализируется место и роль гуманитарного образования в подготовке и воспитании современных инженерных кадров; подчеркивается, что инженерная деятельность не столько работа с машинами, сколько работа с людьми; для этого будущий инженер должен освоить комплекс философских, психологических, социологических и культурологических дисциплин, которые сформировали бы в нем способность понимать человека, уметь эффективно влиять на него, воспитывать в контексте прогрессивных общественных идеалов; анализируя противоречия преподавания гуманитарных предметов в системе подготовки инженерных кадров, автор предлагает меры по модернизации преподавания комплекса гуманитарных дисциплин, наполнить их реальным жизненным содержанием.

Ключевые слова: человек, образование, инженерное образование, гуманитарное образование, обучение, воспитание личности.

***

УДК 1018

Коринець З. М.,
професор кафедри методики музичного виховання та хорового диригування Інституту мистецтва, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ПЕДАГОГІКА МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ МУЗИКИ

Аналізуються шляхи розвитку сучасної педагогіки мистецтва як інструменту формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Ключові слова: педагог, студент, мистецтво, ідеал, гармонія, шляхи впливу.

«Усе починається з учителя» – це добре відома усім нам аксіома. Ми згадуємо її у випадках, коли мова заходить про виховання особистості у будь–якому суспільстві або навіть про забезпечення державотворення. Як зазначає академік НАПН України В. П. Андрущенко, кожен етап